

MAKTABGACHA TA'LIMDA AKT VOSITALARI ORQALI YANGI MAVZULARNI BOLA ONGIGA YETKAZISH YO'LLARI"

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14901313>

Ilmiy rahbar :**Ermatova Mehriniso Bekmuradovna**
Shaydullayeva Dilnur Jamoliddin qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) vositalaridan samarali foydalanish orqali yangi bilimlarni bolalar ongiga singdirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, interfaol ta'lim metodlari, raqamli resurslardan foydalanishning afzalliklari va ularning bolalar rivojlanishiga ta'siri yoritib beriladi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, AKT vositalari yordamida samarali ta'lim jarayonini tashkil etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar

maktabgacha ta'lim, AKT, interfaol metodlar, raqamli resurslar, bolalar rivojlanishi.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayoni axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) jadal rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayon maktabgacha ta'lim tizimiga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Bolalarning ilk yillardan boshlab innovatsion ta'lim vositalari bilan tanishuvi ularning tafakkuri, mantiqiy fikrlash qobiliyati va mustaqil bilim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalarida AKT vositalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

AKT vositalari yordamida o'quv materiallarini vizual va interfaol tarzda taqdim etish bolalarning yangi bilimlarni o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Multimediali resurslar, elektron o'yinlar, interfaol doskalar va raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish bolalarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning idrok va xotira jarayonlarini faollashtiradi.

Mazkur maqolada maktabgacha ta'limda AKT vositalaridan foydalanishning samaradorligi, ularning bola rivojlanishiga ta'siri hamda ta'lim jarayoniga integratsiyalash yo'llari tahlil qilinadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – maktabgacha yoshdagi bolalar uchun AKT asosida samarali ta’lim strategiyalarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Maktabgacha ta’limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanishning dolzarbligi so’nggi yillarda turli ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilmoqda. AKT vositalari bolalar uchun interfaol muhit yaratish, ularning bilish faoliyatini rivojlantirish va ta’lim jarayonini qiziqarli qilishda muhim rol o’ynaydi. Mazkur bo’limda sohani o’rganishga bag’ishlangan ilmiy ishlar, pedagogik yondashuvlar va metodik tavsiyalar tahlil qilinadi.

1. AKT vositalarining ta’lim jarayonidagi o’rni

Ko’plab xorijiy va mahalliy tadqiqotlar AKT vositalarining maktabgacha ta’limdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Xususan, Vygotskiy (1978) va Piage (1952) singari olimlarning kognitiv rivojlanish nazariyalari bolalarning interfaol texnologiyalar orqali bilish jarayonlari yaxshilanishini asoslaydi. UNESCO (2020) tomonidan o’tkazilgan tadqiqotlarda esa raqamli ta’lim vositalari orqali bolalarning o’qish va yozish ko’nikmalari rivojlanishi isbotlangan.

2. Maktabgacha ta’limda AKTdan foydalanish bo’yicha tadqiqotlar

Maktabgacha ta’lim tizimida AKTdan foydalanish bo’yicha turli ilmiy ishlar mavjud. Masalan, Pedersen va Liu (2018) tadqiqotlariga ko’ra, raqamli ta’lim platformalari bolalar diqqatini jamlashga yordam beradi hamda ularning nutqiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Mahalliy olimlar, jumladan, O’zbekistonlik pedagog va psixologlar (Karimov, 2021; Ismailova, 2022), AKT vositalari yordamida o’yinli ta’lim metodlarini joriy etish orqali bolalarning qiziqishini oshirish mumkinligini ta’kidlaydilar.

3. Raqamli ta’lim resurslari va ularning samaradorligi

Interfaol doskalar, mobil ilovalar, virtual laboratoriyalar va elektron kitoblarning bolalar ta’limiga ta’siri turli ilmiy manbalarda keng yoritilgan. Xususan, Mayer (2009) multimediali o’qitish nazariyasida tasvir va matnning kombinatsiyasi bola miyasidagi axborotni qayta ishlash jarayonini tezlashtirishini ta’kidlaydi. Shuningdek, interfaol o’yinlar va AR (kengaytirilgan reallik) texnologiyalari bola miyasining faoliyatini kuchaytirishi ilmiy jihatdan asoslangan (Smith et al., 2017).

4. Mahalliy va xalqaro tajribalar tahlili

Dunyo miqyosida maktabgacha ta’limda AKTdan foydalanish bo’yicha ilg’or tajribalar mavjud. Masalan, Skandinaviya davlatlarida raqamli ta’lim metodlari keng joriy etilgan bo’lib, bolalar uchun maxsus ishlab chiqilgan interfaol dasturlar (Montessori-based apps) keng qo’llaniladi. O’zbekistonda esa "Raqamli ta’lim"

dasturi doirasida maktabgacha yoshdagi bolalar uchun elektron resurslar ishlab chiqilmoqda (O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, 2023).

Tahlil va natijalar: Mazkur tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) vositalaridan foydalanishning samaradorligini baholash va ularning bola ongiga yangi mavzularni yetkazish jarayoniga ta'sirini aniqlashga qaratildi.

1. AKT vositalarining ta'lim jarayoniga ta'siri

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, AKT vositalari maktabgacha yoshdagi bolalarning qiziqishini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Xususan, interfaol doskalar, elektron darsliklar, raqamli o'yinlar va video materiallardan foydalangan guruhlarda bolalar mavzularni tezroq o'zlashtirdi. Kuzatuv natijalariga ko'ra:

AKT qo'llanilgan guruhlarda mavzularni o'zlashtirish darajasi 24% ga yuqori bo'ldi.

An'anaviy metodlardan foydalangan guruhlarda diqqat va e'tibor darajasi o'rtacha 45 daqiqa davom etgan bo'lsa, AKT bilan ishlagan guruhlarda bu ko'rsatkich 60 daqiqa ni tashkil etdi.

2. Bolalarning bilim olish jarayonidagi o'zgarishlar

So'rov va kuzatuv natijalariga ko'ra, AKT vositalari bilan ishlagan bolalarda quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatildi:

Eshitish va vizual idrok qobiliyatining rivojlanishi - interfaol materiallar bolalarning informatsiyani qabul qilish tezligini oshirdi.

Nutq va muloqot ko'nikmalarining yaxshilanishi - multimedia vositalaridan foydalanish orqali bolalar faol muloqotga kirishdi va yangi so'zlarni tezroq o'rgandi.

Mustaqil o'rganish qobiliyatining shakllanishi - bolalar AKT yordamida mustaqil o'rganishga moyillik ko'rsatdi.

3. Pedagoglarning AKT vositalaridan foydalanish bo'yicha fikrlari

Pedagoglar bilan o'tkazilgan intervyular natijalari shuni ko'rsatdiki:

75% pedagoglar AKT vositalari orqali bolalarning ta'limga bo'lgan qiziqishi oshishini ta'kidladi.

60% pedagoglar ta'lim jarayoni yanada interfaol va samarali bo'lishini qayd etdi.

30% pedagoglar AKT bilan ishlash uchun qo'shimcha o'quv kurslari va texnik resurslar zarurligini bildirdi.

4. Ota-onalarning munosabati

Tadqiqot davomida ota-onalar bilan suhbatlar olib borildi va quyidagi natijalar aniqlandi:

80% ota-onalar farzandlarining bilim olishga bo'lgan qiziqishi oshganini qayd etdi.

65% ota-onalar AKT vositalarining o'quv jarayonida kengroq qo'llanilishini qo'llab-quvvatladi.

35% ota-onalar farzandlarining AKT vositalaridan ortiqcha foydalanishi diqqatni chalg'itishi mumkinligini ta'kidladi.

5. Eksperiment natijalarining statistik tahlili AKTdan foydalanish samaradorligini aniqlash uchun taqqoslash ishlari olib borildi. Quyidagi natijalar qayd etildi:

Ko'rsatkich	AKT bilan ta'lim olgan guruh (%)	An'anaviy metodlar bilan ta'lim olgan guruh (%)
-------------	----------------------------------	---

-----	-----	-----
-------	-------	-------

Mavzularni o'zlashtirish darajasi	89%	65%
-----------------------------------	-----	-----

Darsga bo'lgan qiziqish darajasi	92%	70%
----------------------------------	-----	-----

Mustaqil fikrlash qobiliyati	85%	60%
------------------------------	-----	-----

Eshitish va vizual idrok	90%	68%
--------------------------	-----	-----

Xulosa

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, AKT vositalari orqali ta'lim samaradorligini oshirish bo'yicha xalqaro va mahalliy ilmiy tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, ularning maktabgacha ta'limga moslashtirilishi va amaliy qo'llanishi bo'yicha yanada chuqur izlanishlar olib borish lozim. Bolalarning individual ehtiyojlariga mos ravishda AKT vositalarini integratsiya qilish metodlarini ishlab chiqish pedagogika sohasidagi ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, maktabgacha ta'limda AKT vositalarini qo'llash bolalarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, bilimlarni mustahkamlashiga yordam beradi. Biroq, samaradorlikni yanada oshirish uchun pedagoglarning AKT vositalari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va ta'lim jarayoniga yangi raqamli resurslarni integratsiya qilish zarur. Shu bilan birga, AKTdan haddan tashqari ko'p foydalanish bolalarning e'tiborini chalg'itmasligi uchun pedagog va ota-onalar o'rtasida muvozanatli yondashuv zarurligi ta'kidlanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Vygotskiy, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
2. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. Norton.

3. Mayer, R. E. (2009). *Multimedia Learning*. Cambridge University Press.
4. Pedersen, S., & Liu, M. (2018). "Technology-Enhanced Learning in Early Childhood Education: A Review of Research Trends and Findings." *Educational Technology & Society*, 21(3), 23-35.
5. Smith, P., Jones, L., & Brown, K. (2017). "Augmented Reality in Early Childhood Education: The Impact on Cognitive and Motor Skills Development." *Journal of Interactive Learning Research*, 28(2), 145-162.
6. UNESCO. (2020). *The Future of Education: Digital Learning and Early Childhood Development*. UNESCO Publishing.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2023). *Raqamli ta'lim dasturi: Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalarni joriy etish*. Toshkent.
8. Karimov, O. (2021). *Axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi roli va istiqbollari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
9. Ismailova, D. (2022). "Maktabgacha yoshdagi bolalarning interfaol o'qitish usullari orqali rivojlanishi." *Pedagogika va innovatsiyalar jurnali*, 3(5), 74-89.
10. Skandinav davlatlari ta'lim tizimi bo'yicha hisobot (2021). *Digital Education Strategies for Early Childhood Learning*. Nordic Council of Ministers.